

Sygn. akt IV CSK 240/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. S.
przeciwko "W." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł.
o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 stycznia 2014 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 13 września 2012 r.,

- 1) oddala skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.800,- (jeden tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 13 września 2012 r. oddalił apelację powoda J. S. od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 27 lutego 2012 r., którym oddalono powództwo skierowane przeciwko W. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością o zwolnienie od egzekucji udziału wynoszącego ½ we własności nieruchomości położonej w G. przy ul. [...], zajętego w dniu 1 marca 2011 r. w toku egzekucji prowadzonej na rzecz pozwanego jako wierzyciela przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w G.

Sąd Apelacyjny przyjął następującą podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia:

Powód pozostaje w związku małżeńskim z J. S. od 1969 r. Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr 23, położonego w G. przy ul. [...] zostało nabyte w 1978 r. w drodze przydziału Spółdzielni Mieszkaniowej S., której członkiem był powód. Małżonkowie zawarli w dniu 31 sierpnia 2001 r. umowę majątkową małżeńską o wyłączeniu ustroju wspólności ustawowej, ustanowieniu ustroju rozdzielności majątkowej i podziale majątku wspólnego, w którym wśród składników majątku wspólnego nie wymieniono wskazanego prawa, a dniu 21 czerwca 2004 r. - umowę darowizny w formie aktu notarialnego, mocą której J. S. darowała mężowi udział wynoszący 1/2 części w tym prawie. Spółdzielnia Mieszkaniowa S., w oparciu o art. 17¹⁴ ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. Nr 119, poz. 1116 ze zm.), umową z dnia 19 października 2007 r. ustanowiła w miejsce spółdzielczego własnościowego prawa odrębną własność wskazanego lokalu mieszkalnego i przeniosła ją nieodpłatnie na powoda wraz z udziałem wynoszącym 2666925/1000000000 części w prawie własności nieruchomości gruntowej i budynkowej. Prawo to wpisano do księgi wieczystej.

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 4 lipca 2008 r. umowę darowizny, zawartą przez małżonków w dniu 21 czerwca 2004 r., uznał za bezskuteczną wobec pozwanego w zakresie wierzytelności wynikającej z weksli wypełnionych w 2001 r., przysługującej mu w stosunku do J. S., zasądzonej wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 9 maja 2005 r. Udział wynoszący ½, nabyty przez powoda

od J. S., w dniu 27 października 2009 r. został zajęty w toku toczącego się przeciwko niej postępowania egzekucyjnego.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 27 stycznia 2011 r. nadał klauzulę wykonalności wyrokowi Sądu Okręgowego w G. z dnia 9 maja 2005 r., także przeciwko małżonkowi dłużniczki J. S. z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku wspólnego. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w dniu 1 marca 2011 r. zajął dalszy udział wynoszący $\frac{1}{2}$ i prowadzi, na podstawie powyższych tytułów wykonawczych, egzekucję przeciwko dłużniczce oraz przeciwko powodowi z prawa odrębnej własności lokalu - na rzecz pozwanego jako wierzyciela.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 138 ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. z dnia 4 marca 1961 r.), jak również art. 215 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r.- prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r., Nr 188, poz. 1848 ze zm.) spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, przydzielone powodowi w czasie trwania małżeństwa, należało do obojga małżonków bez względu na istniejące między nimi stosunki majątkowe oraz niezależnie od środków z jakich zostało nabyte, a wyłączenie wspólności majątkowej tego prawa umową ustanawiającą rozdzielność majątkową małżeńską było niedopuszczalne. Z dniem 15 stycznia 2003 r., po uchyleniu art. 215 prawa spółdzielczego ustawą z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 240, poz. 2058), spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, przysługujące łącznie małżonkom S., pozostającym w ustroju rozdzielności majątkowej, stało się przedmiotem współwłasności w częściach ułamkowych. Powód i jego małżonka umową darowizny z dnia 21 czerwca 2004 r. dokonali przeniesienia prawa z majątku wspólnego do majątku odrębnego (obecnie osobistego) powoda. Pozwany w następstwie uznania tej czynności za bezskuteczną wobec przysługującej mu wierzytelności, może prowadzić egzekucję z tego prawa. W ocenie Sądu Okręgowego przekształcenie w prawo własności nie stanowi przeszkody do prowadzenia egzekucji, gdyż zostało dokonane po zawarciu przez małżonków umowy darowizny, uznanej za bezskuteczną wobec pozwanego. Przedmiot prawa pozostał ten sam, a zmianie uległa jedynie jego forma. Sąd przyjął, co do zasady, dopuszczalność wystąpienia z powództwem ekscydencyjnym z art. 841 § 1 k.p.c. przez małżonka dłużnika,

przeciwko któremu nadana została klauzula wykonalności. Stwierdził jednak, że powód nie może być uznany za osobę trzecią w rozumieniu tego przepisu, bowiem egzekucja nie została skierowana do przedmiotu stanowiącego jego majątek osobisty, a w toczącym się postępowaniu jest dłużnikiem egzekwowanym.

Sąd Apelacyjny, dzieląc pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r., III CZP 105/08 (OSNC 2009, nr 10, poz. 136), uznał za trafne stanowisko dotyczące braku legitymacji powoda do wytoczenia powództwa na podstawie art. 841 § 1 k.p.c. i stwierdził, że może on skorzystać jedynie ze skargi na czynność komornika albo z wniosku o umorzenie egzekucji. Wskazał także, że za osoby trzecie, w rozumieniu art. 841 § 1 k.p.c., należy uznać osoby inne, niż wymienione w treści tytułu wykonawczego (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 498/00, oraz z dnia 9 stycznia 2004 r., IV CK 327/02). Niezależnie od tego Sąd drugiej instancji nie zgodził się z twierdzeniem powoda, że egzekucja została skierowana do jego majątku osobistego. Potwierdził, że spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego z dniem 15 stycznia 2003 r. stało się przedmiotem współwłasności małżonków w częściach ułamkowych i oceny tej nie zmienia fakt zawarcia w dniu 31 sierpnia 2001 r. umowy znoszącej wspólność majątkową małżeńską, gdyż z uwagi na brzmienie art. 215 § 2 prawa spółdzielczego, obowiązującego w chwili zawarcia tej umowy, takie prawo do lokalu nie mogło być nią objęte. Wskazał, że w myśl art. 365 § 1 k.p.c. związany jest stanowiskiem sądu który, nadając klauzulę wykonalności przeciwko powodowi jako małżonkowi dłużniczki z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku wspólnego, badał tę umowę i przesądził, iż powód nieskutecznie bronił się zarzutem jej istnienia, bowiem nie zdołał wykazać, iż pozwany wiedział o niej w chwili powstania zobowiązania dłużnika (art. 47 § 2 k.r.o. w poprzednim brzmieniu). Zgodził się, że przekształcenie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu w odrębną własność tego lokalu nie stanowi przeszkody do prowadzenia egzekucji. Przyjął, że ze względu na prawomocne uznanie wobec wierzyciela za bezskuteczną umowy darowizny z dnia 21 czerwca 2004 r., której przedmiotem było przeniesienie na powoda udziału wynoszącego 1/2 części w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu, wszelkie następcze przekształcenia tego prawa,

mające źródło w umowie darowizny uznanej za bezskuteczną, nie wywołały skutków prawnych wobec pozwanego.

Orzeczenie powyższe zostało zaskarżone w całości skargą kasacyjną przez powoda. Skarżący, wnosząc o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, powołał w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania błędne zastosowanie art. 841 § 1 k.p.c. poprzez uznanie, że powód - jako małżonek dłużniczki przeciwko któremu nadano klauzulę wykonalności, nie posiada legitymacji do działania w sporze z powództwa opozycyjnego w sytuacji gdy przedmiot postępowania egzekucyjnego nie należy do majątku wspólnego, a w ramach podstawy naruszenia przepisów prawa materialnego błędne zastosowanie art. 31 i 32 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 20 stycznia 2005 r., art. 17¹ ust. 5 prawa spółdzielczego w wersji obowiązującej do dnia 31 sierpnia 2007 r., art. 7 ust. 2 prawa własności lokali, a w konsekwencji stwierdzenie, że przedmiot żądania wyłączenia, tj. udział równy 1/2 prawa własności nieruchomości lokalowej należy do majątku wspólnego, mimo iż do powstania i nabycia prawa doszło już po ustaniu ustroju wspólności majątkowej.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył:

W pierwszym rzędzie należy się odnieść do zasadności podstawy obejmującej naruszenia prawa materialnego, gdyż w okolicznościach sprawy determinują one ocenę zarzutu błędnego zastosowania art. 841 § 1 k.p.c.

Przyjęty w obowiązującym porządku prawnym system ograniczonego zaskarżania prawomocnych orzeczeń i rola skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia prowadzą do wniosku, że wykładnia regulujących ją przepisów powinna mieć charakter ścisły. Stwierdzenie to odnosi się w szczególności do wymagania wskazania podstaw kasacyjnych, rozumianych jako przytoczenie przez skarżącego naruszeń prawa, które – jego zdaniem – spowodowały wadliwość orzeczenia. Przedstawienie ich stanowiące, zdaniem przedstawicieli nauk prawnych, najważniejsze wymaganie i decydujące o istocie skargi kasacyjnej, wyznacza kierunek i zakres kognicji Sądu Najwyższego. Konsekwentnie po pierwsze - konieczne jest sprecyzowanie powołanej podstawy poprzez dokładne

oznaczenie numerem przepisu (artykułu, paragrafu, ustępu) danego aktu prawnego, który miał być naruszony, podanie na czym naruszenie polegało, a w odniesieniu do przepisów postępowania dodatkowo umotywowanie jej istotnego wpływu na wynik sprawy. Niedokonanie takiego wskazania powoduje, że ocena zasadności skargi nie jest możliwa i uchyla się spod oceny Sądu Najwyższego (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 1997 r., II CKN 21/96, OSNC 1997, nr 5, poz. 61, z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 124, z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 13/97, OSNC 1997, nr 8, poz. 114, z dnia 7 kwietnia 1997 r., III CKN 29/97, OSNC 1997, nr 6-7, poz. 96, z dnia 22 sierpnia 2000 r., IV CKN 1181/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 19). W szczególności sąd kasacyjny nie jest uprawniony do samodzielnego ustalania, jakie w istocie przepisy powołuje skarżący.

Po drugie związanie podstawami kasacyjnymi skutkuje tym, że tylko wskazane naruszenia mogą być przedmiotem oceny Sądu Najwyższego, a inne kwestie prawne, niezależnie od ich wagi dla rozstrzygnięcia, pozostają poza zasięgiem przyczyn umożliwiających wydanie orzeczenia kasatoryjnego (za wyjątkiem nieważności postępowania branej z urzędu pod rozważę w granicach zaskarżenia) – por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., II CKN 366/97, nie publ., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2007 r., II PK 29/07, MPPR 2008, nr 1, poz. 30, z dnia 24 listopada 2004 r., I PK 91/04, OSNP 2005, nr 19, poz. 300. Nie mogą być również badane w ramach twierdzenia o wadliwości zastosowania przepisów prawa materialnego takie, których sąd odwoławczy nie powołał jako podstawy rozstrzygnięcia.

W tym stanie rzeczy stwierdzić trzeba, że żaden z zarzutów opartych na podstawie z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. nie został powołany prawidłowo. Niezależnie od tego, że nie została oznaczona żadna z jednostek redakcyjnych przepisów art. 31 i 32 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 20 stycznia 2005 r., co uniemożliwiło ocenę której z nich dotyczy zarzut, nie ulega wątpliwości, że wymienione przepisy nie były przytoczone przez Sąd drugiej instancji jako podstawa rozstrzygnięcia. Sąd ten jednoznacznie stwierdził, przy ocenie zagadnienia legitymacji czynnej powoda jako dłużnika egzekwowanego, że - wobec jej braku - przyjmuje, iż fakt czy sporny przedmiot egzekucji należy do majątku

osobistego, czy objętego wspólnością pozbawiony jest znaczenia. Odnosząc się do dalszych zarzutów apelacji Sąd zajął natomiast stanowisko co do dopuszczalności i legalności skierowania egzekucji do prawa odrębnej własności lokalu rozważając skutki prawne derogowania art. 215 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.), stanowiącego podstawę ustawowej wspólności własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, ustawą z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2002, Nr 240, poz. 2058 ze zm.), skutki przesunięć majątkowych między małżonkami oraz wydania wyroku uwzględniającego skargę pauliańską względem całości prawa mimo rozporządzenia w umowie darowizny jedynie udziałem w nim (art. 365 k.p.c.), nadania klauzuli wykonalności przeciwko powodowi w następstwie przyjęcia bezskuteczności umowy majątkowej małżeńskiej wprowadzającej rozdzielność majątkową małżeńską względem wierzyciela (art. 47 § 2 k.r.o. w poprzednim brzmieniu, art. 365 k.p.c.), bezskuteczności dalszych przekształceń tego prawa (dokonanych na podstawie art. 17¹⁴ ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych - jedn. tekst: Dz. U. z 2003 r., Nr 119, poz. 1116, ze zm.) względem wierzyciela. Odwołując się do powyższych przepisów, jako podstawy dokonanych rozważań i ocen prawnych Sąd Apelacyjny jedynie dodatkowo podniósł, że egzekucja nie została skierowana do przedmiotu stanowiącego majątek osobisty (odrębny) powoda w rozumieniu art. 33 k.r.o. Żaden z tych przepisów nie został wskazany w skardze powoda jako naruszony. W szczególności nie zostało zakwestionowane stanowisko Sądu odnoszące się do następstw przesunięcia majątkowego między małżonkami, dotyczącego tego składnika, dla jego statusu prawnego. W orzeczeniu Sądu wprawdzie zabrakło odwołania wprost do przepisu intertemporalnego, regulującego skutki znaczących zmian przepisów regulujących stosunki majątkowe między małżonkami (art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2004, Nr 162, poz. 1691), ale nie ulega wątpliwości, że zastosował się on do jego treści. Prawdliwość stanowiska zajętego przez Sąd drugiej instancji co do wszystkich wskazanych zagadnień, z przyczyn

wskazanych wyżej, nie może być poddana merytorycznej ocenie Sądu Najwyższego.

Nie istniał, ani nie został powołany w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego, wskazany w podstawie skargi „art. 17¹ ust. 5 prawa spółdzielczego w wersji obowiązującej do dnia 31 sierpnia 2007 r.”. Tak oznaczony przepis zamieszczony był natomiast w tekście ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2003 r., Nr 119, poz. 1116, ze zm.). Błędne powołanie aktu prawnego oznacza wadliwość podstawy kasacyjnej w tej części. Podobnie nieprawidłowo przytoczono kolejny przepis prawa materialnego, który miał być przedmiotem naruszeń („art. 7 ust. 2 prawa własności lokali”). Sąd Najwyższy zwolniony jest od obowiązku dociekania, czy skarżący miał na myśli art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (jedn. tekst: Dz. U. z 2000 r., Nr 80, poz. 903, ze zm.) zresztą o nieadekwatnej treści, gdyż dotyczący formy aktu notarialnego dla czynności ustanowienia w drodze umowy odrębnej własności lokalu (*ad solemnitatem*) oraz konstytutywnego charakteru wpisu do księgi wieczystej, czy art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r.- Prawo lokalowe (jedn. tekst: Dz. U. z 1987 r., Nr 30, poz. 165 ze zm.).

Także w zakresie podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżący nie ustrzegł się błędu. O nazwie powództwa przeciwegzekucyjnego decyduje bowiem rodzaj żądania zgłoszonego przez uprawniony podmiot. I tak powództwo o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji, oparte na art. 841 § 1 k.p.c. jest powództwem ekscydencyjnym (lub interwencyjnym), a powództwo opozycyjne znajduje podstawę w art. 840 § 1 k.p.c. Za dopuszczalne natomiast należy uznać wskazanie tego przepisu w ramach podstawy kasacyjnej objętej art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż mimo że, co do zasady, legitymacja czynna materialno-prawna jest zagadnieniem merytorycznym, to powszechnie przyjmuje się, że z uwagi na przedmiot i zakres regulacji wskazany przepis ma charakter mieszany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2002 r., IV CKN 1071/00, Biuletyn SN 2003, nr 1, poz. 9).

Bezzasadnie kwestionuje skarga ocenę Sądu, że status prawny powoda, będącego dłużnikiem egzekwowanym, wyklucza przyjęcie, że jest on osobą trzecią w rozumieniu art. 841 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy podziela utrwalone w judykaturze

stanowisko, że małżonkowi dłużnika, przeciwko któremu na podstawie art. 787 § 1 k.p.c. w brzmieniu ustalonym przez art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 45, poz. 234) nadana została klauzula wykonalności z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową, nie przysługuje przewidziane w art. 841 § 1 k.p.c. powództwo o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r., III CZP 105/08, OSNC 2009, nr 10, poz. 136, z dnia 5 lutego 2010 r., III CZP 132/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 90, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2010 r., IV CSK 141/10, niepubl.). Przemawia za tym w szczególności ocena, że jeden podmiot nie powinien występować w toku postępowania egzekucyjnego w podwójnym charakterze, tj. jako dłużnik i jako osoba trzecia jedynie w zależności od tego, do jakiej części jego mienia została skierowana egzekucja. O tym kto jest dłużnikiem decyduje treść tytułu wykonawczego, a zamieszczone w nim zastrzeżenie o ograniczeniu odpowiedzialności danego dłużnika nie zmienia tej zasady, gdyż odnosi się jedynie do kwestii przedmiotowej (ograniczenia egzekucji).

Z tych przyczyn, wobec braku uzasadnionych podstaw kasacyjnych Sąd Najwyższy oddalił skargę powoda (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego postanowiono w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 108 § 1 w zw. z art. 98 § 1, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.).